

طراحی و اعتباربخشی برنامه درسی وارونه در درس پرورش مهارت کلامی کودک

ریحانه اسمعیلی کرانی^۱، غلامعلی احمدی^۲

^۱ کارشناسی ارشد، برنامه درسی، دانشکده علوم تربیتی، دانشگاه شهید رجایی تهران

^۲ استادیار گروه علوم تربیتی، دانشگاه تربیت دبیر شهید رجایی، تهران

چکیده

پژوهش حاضر با هدف طراحی و اعتباربخشی برنامه درسی وارونه در درس پرورش مهارت کلامی انجام شده است. روش پژوهش حاضر با توجه به نوع هدف، کاربردی و با توجه به گردآوری داده‌ها از نوع تحقیقات آمیخته (کیفی و کمی) است. جامعه آماری در بخش کیفی شامل، کتاب درسی پرورش مهارت کلامی و برنامه درسی، درس پرورش مهارت کلامی، راهنمای هنرجو و هنر آموز در درس پرورش مهارت کلامی، و در بخش کمی، نظر خواهی از متخصصان و برنامه ریزان درسی، در ایران می باشد، که با روش نمونه‌گیری هدفمند انتخاب شده‌اند. ابزار گردآوری داده‌ها، پرسشنامه‌ی محقق ساخته ۱۳ گویه ای است. روایی پرسشنامه توسط ۵ نفر از متخصصان برنامه درسی مورد تأیید قرار گرفته و پایایی آن با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ با مقدار ۰,۹۰۱ محاسبه گردید. پژوهشگر با مراجعه به مقالات، کتب، اسناد و مقالات، متون و سایت های اینترنتی در کشورهای پیشرو در زمینه برنامه درسی وارونه، نمونه های مرتبط را به صورت عمدی گزینش نموده، و با بررسی تلخیص و نتیجه گیری از آنها، مبادرت به معرفی برنامه درسی وارونه و قابلیت های این برنامه درسی و ویژگی های عناصر آن (ده عنصر اکر) نموده است سپس عناصر برنامه درسی وارونه در غالب پرسشنامه ۱۳ گویه ای در اختیار متخصصان برنامه درسی قرار گرفت و در نهایت بعد از تجزیه و تحلیل داده ها به روش توصیفی و استنباطی، مشخص گردید به طور میانگین ۹۰,۱۷ درصد پاسخ متخصصان به پرسش ها، کاملاً موافقم و موافقم بوده است. بنابراین یافته های پژوهش نشان داد، برنامه درسی پرورش مهارت های کلامی (جدید) به میزان بسیار زیادی بر برنامه درسی وارونه منطبق است و نتایج نشان دهنده اعتبار بالای طرح مورد نظر است.

واژه های کلیدی: اعتباربخشی، برنامه درسی وارونه، درس پرورش مهارت کلامی کودک

مقدمه

اهمیت آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و تأثیر آن بر توسعه اقتصادی بر کسی پوشیده نیست و تحول در این آموزش‌ها و هماهنگ‌سازی آن با دنیای کار از جمله تلاش‌های پیوسته‌ای است که در اغلب کشورهای جهان در حال اتفاق است. موفقیت این تلاش‌ها تا حد زیادی به دانش برنامه‌ریزی درسی ارتباط دارد. این امر نشان می‌دهد چرا برنامه درسی فنی و حرفه‌ای متمایز از سایر قلمروهای برنامه درسی است و دیگر اینکه چرا برنامه‌ریزان درسی آموزش حرفه‌ای باید درک بالایی از فرایند برنامه‌ریزی درسی داشته باشند [۱]. گاسگو^۱ می‌نویسد: بیشتر برنامه‌های درسی بر پوشش دادن محتوا تمرکز دارد و هدف آن‌ها دستیابی فراگیر به میزان زیادی دانش پایه است، الگوهای مطلوب الگوهایی هستند که دانش‌آموز را در سناریوی مسئله درگیر می‌سازد، سناریوهایی که به موقعیت اصیل جهانی واقعی بسیار شبیه هستند [۲].

یکی از رشته‌های مهم شاخه فنی و حرفه‌ای، رشته تربیت کودک است، کودکان ارزشمندترین سرمایه‌های انسانی هر جامعه‌اند که در ساختن آینده هر کشور، نقش مؤثری دارند؛ اما در صورتی می‌توانند این نقش را به درستی انجام دهند که از توانمندی‌های لازم بهره‌مند شوند. برخورداری کودکان از حق آموزش به ویژه آموزش با کیفیت، یکی از روش‌های اساسی توانمندسازی کودکان است. آموزش با کیفیت، آموزشی است که رشد و تکامل همه جانبه و یکپارچه را تضمین می‌کند. دستیابی به آموزش با کیفیت، مستلزم داشتن برنامه‌ای صحیح و مربیانی کارآمد برای اجرای آن است. چنین آموزشی در سال‌های پیش از دبستان از اهمیت بیشتری برخوردار است، زیرا بر اساس پژوهش‌های انجام شده، دوران اولیه کودکی در شکل‌گیری شخصیت کودکان، نقش مؤثری دارد [۳].

کودک خردسال پیوسته در حال انتقال و دریافت پیام‌های مختلف است. اظهار وجود کودک در زندگی تا حد زیادی بسته به این است که آن‌ها چه اندازه بتواند خواسته‌ها و نیازها، اندیشه‌ها و احساس خود را انتقال دهد و تا چه حد قادر به دریافت پیام‌های مشابه از دیگران و بازگو کردن آن‌ها باشد، این دو مهارت بخش عظیمی از هدف‌های مهارت زبان را تشکیل می‌دهند [۴] توانایی زبان‌گفتاری یکی از پیش‌بینی‌کننده‌های قوی مهارت‌های اجتماعی است [۵].

زبان سخن‌گویی قبل از ورود کودکان به مراکز پیش از دبستان شکل می‌گیرد. کودک به محض ورود به مراکز پیش‌دستانی با تجربه‌های محیطی فراوانی روبه‌رو می‌شود، این تجربه‌ها از طریق برنامه‌ها و فعالیت‌های طرح‌ریزی‌شده، واژگان‌گفتاری و گنجینه‌ی لغات آن‌ها به طور مستمر و با سرعت فراوان افزایش می‌یابد و مهارت سخن‌گویی در کودکان افزایش می‌یابد [۶].

با توجه به اهمیت زبان‌آموزی در دوره پیش از دبستان کتاب پرورش مهارت‌های کلامی از جمله درس‌های، فعالیت محور و چهارمین درس شایستگی‌های فنی و کارگاهی است که ویژه رشته تربیت کودک در پایه یازدهم تألیف شده است و کسب شایستگی‌های این کتاب برای موفقیت آینده شغلی و حرفه‌ای هنرجو بسیار ضروری هست، ماهیت این درس به گونه‌ای است که طراحی برنامه درسی را می‌طلبد که در آن به تجارب بالینی و کار در محیط واقعی، هنرجو اهمیت داده شود و نیازمند تغییر اساسی برنامه‌ی درسی و شیوه‌های یاددهی و یادگیری در این درس می‌باشد. بنابراین ضرورت دارد الگوهای جدید برنامه‌های درسی در این مورد، طراحی و اجرا گردد.

ویژگی بارز برنامه درسی کنونی واگذار کردن قطعه تجربه عملی یا میدانی آن، با عناوینی مانند اینتر شپ یا کارورزی، به بخش پایانی برنامه درسی است. دانش‌آموختگان این برنامه‌ها فرصت تمرین و تلاش برای تشخیص و صورت‌بندی‌ها را نداشته‌اند و صرفاً فرصت‌ها یا موقعیت‌هایی را تجربه کرده‌اند که توسط دیگران تعیین و صورت‌بندی شده‌اند. چنین برنامه‌هایی از تربیت افرادی که در مواجهه با موقعیت‌های واقعی در دنیای کار و حرفه قادر به ادراک ژرف موقعیت و استنباط مسئله باشند، عاجزند [۲].

برنامه درسی وارونه نقطه مقابل برنامه‌های درسی متداول و سنتی است. در برنامه‌های درسی سنتی تقدم مطلق با مباحث نظری است و تجربه کلینیکی در قالب کارورزی تحصیل می‌شود. و اما، در برنامه درسی وارونه تقدم با تجارب بالینی و

۱. Gasko

تجارب محیط کار است و محتوای کلاسی نیز در راستای تجارب و مسائل محیط کار می باشد و محتوا از قبل تعیین شده نیست. در این نوع برنامه درسی دانش نظری نسبت به دانش عملی برتری ندارد، بلکه حتی ارزش خود را مدیون ذهن آمیخته با مسئله و مستعد بهره‌برداری از آن است [۲].

به عبارتی وارونه‌سازی یعنی به هم ریختن رابطه مبتنی بر افضل شناخته شدن دانش نظری نسبت به تجربه عملی و تأکید بر این معنا که دانش نظری فضل تقدم ندارد [۸]. طبق نظر شون، زندگی حرفه‌ای شاغلان به دانش ضمنی آنان در عمل بستگی دارد. منظور در عمل دانشی است که به‌وسیله عملکرد روزانه و عمل عادی شده اما ایجاد می‌شود. [۲۸]. همچنین شون اعلام می‌کند که، قابلیت‌های حرفه‌ای باید از reflection in action برخیزد تا کارگزار فکور، تربیت شود [۲۹].

الگوی طراحی وارونه از این امتیاز برخوردار است که فرصت این‌چنینی را، به شکل مبسوطی در خود تعبیه ساخته و در نتیجه می‌تواند عوامل انسانی حرفه‌ای را به جامعه تزریق نماید که به نظر شون می‌توانند اعتماد ازدست‌رفته جامعه را به اعتبار حرفه‌ها و عناصر حرفه‌ای، ترمیم و احیا کند. [۸]

با توجه به مطالب عنوان شده و مقایسه ساده میان دو برنامه درسی، به نظر می‌رسد طراحی برنامه درسی وارونه، بتواند به کیفیت آموزش و یادگیری هنرجویان، در درس پرورش مهارت کلامی کودک، کمک نماید. بنابراین، به طور مشخص مسئله اصلی این پژوهش، طراحی یک برنامه درسی وارونه در درس پرورش مهارت کلامی کودک می باشد. و پژوهشگر قصد دارد ضمن معرفی این برنامه درسی و معرفی، درس پرورش مهارت کلامی کودک، قابلیت‌ها و عناصر برنامه درسی وارونه را معرفی نموده و اعتبار این برنامه درسی در درس پرورش مهارت کلامی کودک را در ایران، از نظر متخصصان برنامه درسی بسنجد.

پیشینه پژوهش

فیروز محمودی (۱۳۹۱) در رساله خود با عنوان "الگوی برنامه درسی مبتنی بر مساله در آموزش عالی" به الگوی مطلوب تحت عنوان الگوی برنامه درسی مبتنی بر مساله با گرایش وارونگی، اشاره نموده است، که در سطح کلان از چهار بخش (دروس اصلی، تجربه میدانی، سمینار و پایان‌نامه) تشکیل شده است و در سطح خرد عناصر برنامه درسی به تفکیک نیمسال‌های تحصیلی تبیین شده است. در پژوهشی دیگر محمود مهرمحمدی، و فیروز محمودی (۱۳۹۱) در تحقیقی تحت عنوان "رویکردی نوین به طراحی برنامه درسی معطوف به تربیت حرفه‌ای" به این نتیجه رسیدند که برنامه درسی وارونه به‌عنوان یک ایده بکر و نوآور است که در زمینه آن تحقیقاتی صورت نگرفته ولی می‌توان بین برنامه درسی وارونه و سایر الگوهای جدید طراحی برنامه درسی مانند برنامه درسی هوارد باروز و تمبلین^۳ شباهتهایی را یافت. مهر محمدی (۱۳۸۸) نیز در مقاله تحت عنوان "الگوی برنامه درسی وارونه در آموزش عالی" تایلر رابه عنوان اولین شخصی که به این برنامه درسی اشاره نموده، معرفی می نماید. در این مقاله این گونه عنوان شده است: (تایلر زمانی که تجربیات عملی آغازین خود در رشته برنامه درسی را مرور می‌کند به مفهوم وارونگی اشاره می‌کند. این تجربه به طراحی برنامه درسی برای مؤسسات متولی آموزش‌های فنی حرفه‌ای در شهر نیویورک بازمی‌گردد. این برنامه‌ها به روایت تایلر، با چالش پاسخگویی به تغییر و تحولات سریع در حوزه اقتصاد و فناوری در دهه ۱۹۴۰ مواجه بوده و این مختصات باید در برنامه‌ها بازتاب پیدا می‌کرد. به بیان او شرایط زمانی، برنامه درسی طراحی دیگری را طلب می‌نمود. پاسخی که بیانگر خلاقیت تایلر بود برنامه درسی بود که با تجربیات میدانی در محیط‌های کاری صنعتی آغاز و با تجربیات مرسوم مدرسه‌ای متناسب با تجربه کسب‌شده یا مساله ادراک‌شده در محیط دنبال می‌شد.)

^۲ -routine

^۳ Barrows & Tamblin

در پژوهشی دیگر ایکس زو، پنگجی^۴ به همراه همکارانش (۲۰۱۰) با عنوان "تحقیق و تمرین برنامه درسی معکوس، کاربردی در آزمایش شبکه کامپیوتری" طرح آموزشی فعلی آزمایش شبکه کامپیوتری را بررسی نموده و نقاط ضعف آن را بررسی کردند و سپس یک هدف جدید و محتوای آموزشی را پیشنهاد نمودند، و به این نتیجه رسیدند که محتوای اصلی دوره آزمایش شبکه‌های کامپیوتری برای دوره کارشناسی کامپیوتر باید پروتکل تجزیه و تحلیل باشد و هدف آموزش باید درک اصل، احساس طراحی، تسلط بر دانش باشد. برای غلبه بر کمبود تجزیه و تحلیل پروتکل خالص، یک طرح آزمایشی جدید پیشنهاد شد که برنامه درسی وارونه را اعمال می‌کند، این شیوه نشان داد که طرح‌های پیشنهادی (کاربرد برنامه درسی وارونه در آموزش) مطلوب بوده تا دانشجویان را تحریک کنند و اثرات آموزشی را بهبود بخشیده باشند.

مایکلا پدرونی، و برانتین ما یر^۵ (۲۰۰۶)، نیز در پژوهشی تحت عنوان "برنامه درسی معکوس در عمل" به این نتیجه رسیدند که امروزه در تدریس برنامه‌های مقدماتی، چالش‌هایی وجود دارد که در آن تکنیک‌های سنتی پاسخگو نیست. که می‌توان در پاسخ به این چالش‌ها از رویکرد "خارج از درون" و یا "برنامه درسی معکوس" استفاده نمود و در بحث نتیجه‌گیری اعلام نموده که به نظر می‌رسد برنامه درسی وارونه توسط دانشجویان مورد قدردانی قرار گرفته به‌خصوص توانایی کار در دنیای واقعی را به دست آورده‌اند. در پژوهشی دیگر ادموند شورت (۲۰۰۲) "تحت عنوان روش‌شناسی مطالعات برنامه درسی" به بررسی آموزش عالی پرداخته است. نتایج پژوهش نشان داد که عملکرد دانش‌آموختگان دانشگاه‌های امریکا ضعیف هست. این ضعف از نظر او در عدم هماهنگی میان عملکرد با اهداف پیش‌بینی شده برای برنامه، تجلی یافته است. به نظر او انقطاع اشاره شده را باید به عدم رعایت اقتضای متفاوت طراحی برنامه درسی در حوزه‌های دانش محض و حوزه‌های عملی و حرفه‌ای دانست. یک راهبرد مؤثر برای مرتفع ساختن مسأله‌ی یادشده که ریشه در عنایت به این تفاوت در طراحی دارد، تبعیت از الگوی طراحی وارونه در ارتباط با برنامه‌های رشته‌های حرفه‌ای است.

مایکل کاسپرسن^۶ (۲۰۰۳)، در پژوهشی "برنامه درسی وارونه در برنامه‌نویسی" را مورد بررسی قرار داده و به این نتیجه رسید که ما برای برنامه درسی شی گرا و تجربیات خود از آموزش به مدت ۴ سال در برنامه درسی معکوس بحث و گفتگو می‌کنیم چهار سطح برای ساختار سیستماتیک برنامه‌ها شناسایی می‌کنیم و ساختار دوره برنامه‌نویسی ما بر اساس این چهار سطح می‌باشد (چهار سطح مدل‌سازی، طراحی، سطح کلاس، سطح الگوریتم). او بیان می‌کند که عقیده راسخ ما به این است که هدف اولیه برای یک دوره برنامه‌نویسی مقدماتی این است که دانش آموزان اصول اساسی و تکنیک‌های عمومی برای ساخت برنامه‌های منظم را یاد بگیرند؛ در نتیجه، ما یک دوره برنامه‌نویسی مقدماتی را طراحی کرده‌ایم که در آن ما از همان اولویت‌ها و تکنیک‌ها از همان روز اول تمرکز می‌کنیم و پس از آن در طول دوره، دانش آموزان بیشتر و بیشتر زبان برنامه‌نویسی مورد نظر را فرامی‌گیرند. در پژوهشی دیگر مایکلا پدرونی^۷ (۲۰۰۳)، تحت عنوان "آموزش برنامه‌نویسی مقدماتی با رویکرد برنامه درسی معکوس" به این نتیجه رسید که برنامه‌نویسی خارج از کلاس اهمیت بیشتری دارد و دانش آموزان با یک برنامه کاربردی دقیق کار می‌کنند در حقیقت دانش آموزان با اجرا و بررسی برنامه، دوره آموزشی خود را شروع می‌کنند و سپس با اضافه شدن

^۴- Xizuo Li, Pengjie

^۵-Bertrand Meyer

^۶-Michael E. Caspersen

^۷-Michela Pedroni

کدهای ساده گسترش می‌یابد. به‌طور خلاصه دانشجویان ابتدا در نقش استفاده مجدد مشتریان خود قرار می‌گیرند و به تدریج خود را تولیدکننده اجزای قابل‌استفاده مجدد می‌یابند. مایکلا پدرونی در نتیجه گیری خود اظهار می‌دارد که تغییر زبان برنامه‌نویسی دانشجویان از اوبرن به ایفل و بکارگیری برنامه درسی معکوس و تبدیل دوره مقدمه‌ای برنامه‌نویسی بر یک استراتژی آموزشی جدید خواهد بود و می‌گوید که این تحقیقات همچنان ادامه خواهد داشت تا به نتیجه اصلی برسد. در حال حاضر نیز طبق پژوهش‌های صورت گرفته مشخص شده است که تعداد کمی از دانشگاه‌ها از برنامه درسی وارونه استفاده می‌کنند. بعضی از دانشجویان این مورد را یک مزیت می‌دانند زیرا می‌توانند زودتر به دوره‌های تخصصی‌تر، ارتقاء یابند دانشگاه راجستر و کالج چامپلین دو موردی هستند که برنامه درسی وارونه را انتخاب کرده‌اند. (جک هوسر^۸، ۲۰۰۹).

سؤالات پژوهش

- ۱- قابلیت‌های برنامه درسی وارونه کدامند؟
- ۲- ویژگی‌های مطلوب عناصر برنامه درسی وارونه در درس پرورش مهارت کلامی کودک کدامند؟
- ۳- برنامه درسی وارونه برای درس مهارتی پرورش مهارت کلامی در ایران تاچه حد معتبر است؟

روش‌شناسی پژوهش

پژوهش حاضر در زمره تحقیقات کاربردی بوده و از نظر روش و ماهیت گردآوری داده‌ها از نوع تحقیقات آمیخته است. از سوی دیگر، چنان‌چه رویکرد یا پارادایم زیربنایی پژوهش مدنظر باشد، می‌توان این پژوهش را نوعی پژوهش کیفی دانست. جامعه آماری این پژوهش، در بخش کیفی شامل، کتاب درسی پرورش مهارت کلامی و برنامه درسی، درس پرورش مهارت کلامی، راهنمای هنرجو و هنر آموز در درس پرورش مهارت کلامی، و در بخش کمی، متخصصان و برنامه‌ریزان درسی، در ایران می‌باشد، که در بخش کمی، با استفاده از روش نمونه‌گیری هدفمند تعداد ۱۵ نفر از اساتید و متخصصان برنامه درسی به‌عنوان نمونه انتخاب شدند و الگوی برنامه درسی وارونه را اعتبارسنجی نمودند. (علت انتخاب کتاب درسی پرورش مهارت کلامی وجود تشابه و نیز امکان اجرای برنامه درسی وارونه در این درس نسبت به دیگر محتواهای درسی است). همچنین ابزار گردآوری داده‌ها در این پژوهش، پرسشنامه محقق ساخته است. پرسشنامه محقق ساخته ۱۱ گویه‌ای، در مقیاس لیکرت است. که در آن، هر گویه از کاملاً مخالفم « معرف نمره یک» تا کاملاً موافقم «معرف نمره پنج» تنظیم شد. ۱۱ گویه شامل عنصر هدف ۲ پرسش، عنصر محتوا، فرصت‌های یاددهی و یادگیری، عنصر معلم، عنصر مکان، زمان، منابع، گروه‌بندی، منطق و ارزشیابی، هر کدام ۱ پرسش، و در نهایت ۲ پرسش دیگر که میزان سازگاری و همخوانی درونی اصول و عناصر الگو و قابلیت اجرای این الگو مورد پرسش قرار گرفت، به پرسشنامه اضافه گردید. جهت تعیین روایی پرسشنامه محقق ساخته، از روایی صوری و محتوایی استفاده گردید؛ روایی صوری و محتوایی این پرسشنامه از نظرات استاد راهنما و مشاور و چند نفر از کارشناسان تعلیم و تربیت استفاده گردید و روایی آن مورد تأیید قرار گرفت. پایایی پرسشنامه محقق ساخته با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ ۰.۹۰ محاسبه گردید.

^۸ - Jaakk O Husal

این پژوهش در طی دو مرحله اجرا شد:

مرحله اول: برای شناسایی قابلیت‌های برنامه درسی وارونه و نیز شناسایی ویژگی عناصر برنامه درسی وارونه، با استفاده از مطالعه منابع نظری موجود در این زمینه، از روش پژوهش توصیفی استفاده شده است. بر این اساس، کلیه اسناد و کتابها و مقاله‌ها، پایان‌نامه‌ها و متون چاپی و الکترونیکی و همچنین سایت‌های اینترنتی در کشورهای پیشرو در زمینه برنامه درسی وارونه، مورد مطالعه و بررسی قرار گرفت و اطلاعات مورد نظر در این زمینه گردآوری شده، و در نهایت قابلیت‌های برنامه درسی وارونه و ویژگی‌های این برنامه درسی توصیف و ثبت گردید. سپس با استفاده از مصاحبه با متخصصان برنامه درسی و با تکیه بر مبانی نظری، عناصر برنامه درسی وارونه در درس پرورش مهارت کلامی کودک و مدل مفهومی اولیه و مقدماتی این برنامه درسی، طراحی گردید. سپس با روش نمونه‌گیری ملاک محور، بر اساس ملاک‌هایی مانند داشتن اطلاعات، انجام پژوهش‌هایی در این رابطه، یا فعالیت و تخصص در حوزه برنامه درسی وارونه ۳ نفر از متخصصان برنامه درسی انتخاب گردیدند و طرح اولیه و مقدماتی به منظور بررسی و دریافت نظرات، در اختیار آنان قرار گرفت و نظراتشان در ارتباط با عناصر برنامه درسی وارونه و ویژگی‌های مدل مفهومی، جمع‌آوری شد. بازخورد و پیشنهادها جهت برطرف کردن نواقص طرح مقدماتی به کار گرفته شد. نهایتاً بر اساس بازخوردها، اصلاحات انجام گرفت و مدل مفهومی نهایی ارائه گردید.

مرحله دوم: به منظور اعتباربخشی از طراحی برنامه، ویژگی‌های عناصر برنامه درسی وارونه (عناصر ده گانه براساس الگوی اگر) با استفاده از یک پرسشنامه ۱۳ گویه ای با مقیاس لیکرت در اختیار ۱۵ نفر از متخصصان برنامه درسی به منظور جمع‌آوری نظرات و پیشنهادشان در مورد این طرح، قرار گرفت. سپس پرسشنامه‌های تکمیل شده، جمع‌آوری گردید.

جهت تجزیه و تحلیل داده‌های پرسشنامه، از روش آمار توصیفی (میانگین، درصد، نمودار و ...) و آمار استنباطی (تی تک نمونه‌ای) استفاده گردید.

تجزیه و تحلیل یافته‌های پژوهش

قبل از پرداختن به پاسخ سوالات تعریف جامعی از برنامه درسی وارونه و درس پرورش مهارت کلامی کودک ارائه می‌گردد.

برنامه درسی وارونه^۹

برنامه درسی وارونه برنامه درسی بود که تایلر (۱۹۹۶) (به نقل از مهر محمدی ۱۳۸۸) در پاسخگویی به تغییر تحولات سریع در حوزه اقتصاد و فناوری و رفع چالش به وجود آمده در این خصوص ارائه داد. وارونه‌سازی یعنی برنامه را بر پایه کسب تجربه میدانی ریختن نه بر اساس انتقال دانش نظری و سازمان یافته در رشته، به امید آنکه در حل مسئله بکار آید^{۱۰} و کفایت حرفه‌ای به دانش‌آموخته ببخشد، تجربه میدانی یا کلینیکی و آستن شدن ذهن به مسئله، به دانش نظری بی‌جان، جان و

^۹ Upside down Curriculum

^{۱۰} Just in case

جهت می‌بخشد و انگیزه حل مسئله واقعی، کسب آن را معنادار می‌سازد^{۱۱}. ناگفته نماند که در این نوع برنامه درسی دانش نظری نسبت به دانش عملی برتری ندارد، بلکه حتی ارزش خود را مدیون ذهن آمیخته با مسئله و مستعد بهره‌برداری از آن است و بر رویکرد، یادگیری مبتنی بر ضرورت ادراک‌شده در مقابل رویکرد متکی به فرض ضرورت تأکید می‌کند. یعنی به این ایده متکی نیست تا دانش را انتقال دهد تا در آینده کاربرد داشته باشد، بلکه ماهیت مسئله ایجاب می‌کند چه نوع دانش و محتوایی مورد نیاز است [۲].

چرخه برنامه درسی وارونه (اقتباس از مهر محمدی و محمودی ۱۳۹۱)

در نتیجه، وارونگی به معنای گسترده آن بر آغاز جریان آموزش از تجارب محیط کار تأکید نمی‌کند بلکه به این معنی تأکید می‌کند که تجارب بالینی و کلینیکی (تجربه میدانی) باید از جایگاه ویژه‌ای در برنامه درسی برخوردار باشد [۲۹].

درس پرورش مهارت کلامی

درس پرورش مهارت‌های کلامی ششمین درس شایستگی‌های فنی و کارگاهی است که ویژه رشته تربیت کودک (از رشته‌های فنی و حرفه‌ای) در پایه یازدهم تألیف شده است. کسب شایستگی‌های این کتاب برای موفقیت آینده شغلی حرفه‌ای هنرجویان، بسیار ضروری است. این کتاب شامل ۵ پودمان هست و هر پودمان یک واحد یادگیری است. ارزشیابی در این کتاب به صورت پودمانی است و در پایان هر پودمان ارزشیابی صورت می‌گیرد. و در صورت کسب نکردن نمره ۱۲ مجدد از پودمان ارزشیابی صورت خواهد گرفت. نظر به اهمیت موضوع زبان‌آموزی در کودکان، کتاب پرورش مهارت کلامی به گونه‌ای طراحی شده است تا هنر جویان گام‌به‌گام با مفهوم زبان و زبان‌آموزی آشنا شود و برای فهم بهتر مطالب آموخته‌شده با انجام یک سری تمرین، آموخته‌هایش را محک زده و نهایتاً بتواند با کودکان اجرا نماید.

سوال اول: قابلیت‌های برنامه درسی وارونه کدامند؟

۱- آموزش مبتنی بر شایستگی^{۱۲}: یکی از رویکردهایی که حمایت زیاد متخصصان تعلیم و تربیت را جلب کرده است، آموزش مبتنی بر شایستگی (CBC) است. آموزش مبتنی بر شایستگی نشان داده است که جانشین بسیار مؤثری

^{۱۱} right on the case

^{۱۲} Competency-based education

برای شکل مرسوم آموزش است [۷]. آموزش و مهارت‌آموزی مبتنی بر شایستگی تاریخچه طولانی دارد، این رویکرد با تحلیل وظیفه آغاز می‌شود که در آن‌ها مشاغل را با تکالیف جداگانه‌ای تجزیه می‌کنند و درنهایت آموزش و مهارت آموزشی مبتنی بر مهارت، حاصل می‌شود [۳۰]. هسته اصلی CBC، شایستگی است، شایستگی انعکاس‌دهنده توانایی است برای انجام دادن کاری، در برابر آنچه در توانایی سنتی نشان دادن دانش است [۷]. برنامه درسی وارونه با پیوند تجارب محیط کار و کلاس و مطرح نمودن مسائل واقعی و اصیل محیط کار موجب ارتباط آموزش و جامعه و حرف و مشاغل می‌گردد و حتی در شناسایی قابلیت‌های جدید رشته‌ها و نقاط قوت و ضعف هم مؤثر است [۲].

۲- **تغییر و تحول مطلوب در برنامه درسی:** تغییر، موضوعی جدایی‌ناپذیر از حیاط انسانی است و نظام آموزشی برنامه درسی نیز از این قاعده عام، خارج نیست [۳۱]. و تقاضا برای برنامه‌های درسی که دربرگیرنده بازتاب‌های اجتماعی و مشارکتی افراد در شکل‌دهی مستمر اجتماعی است، رو به افزایش است، توجه به انگیزه‌ها، علایق، نیازها، نگرش‌ها و تجارب فراگیران به‌عنوان عاملی اساسی در فرایند برنامه‌ریزی درسی ضروری است و در اصل این عامل تسهیل‌کننده جریان یاددهی یادگیری است [۳۲].

۳- **پرورش تفکر انتقادی:** تفکر انتقادی به منزله یک مهارت اساسی برای مشارکت عاقلانه در یک جامعه دموکراتیک شناخته می‌شود و در دنیای مدرن امروزی یک مهارت مورد نیاز است که بیش‌تر به عنوان توانایی افراد برای به چالش کشیدن تفکراتشان درک می‌شود [۳۳]. برنامه درسی وارونه تفکر انتقادی و خلاق را تشویق می‌نماید و در زمینه‌ی کسب این توانایی و ارتباط مؤثر تأکید می‌نماید. همچنین در زمینه‌ی یادگیری و حل مسئله نیز حائز اهمیت می‌باشد. در این برنامه درسی دانش‌آموزان یاد می‌گیرند از طریق مطالعه انتقادی، نوشتن انتقادی، سخن گفتن انتقادی و انعکاس تفکر، ارتباط برقرار کنند [۳۹].

۴- **یادگیری مادام‌العمر:** یکی از هدف‌های اصلی هر نظام آموزش فنی و حرفه‌ای تربیت نیروهایی است که بتوانند در محیط کار از مهارت‌های کسب کرده خود در جریان آموزش به طور موفقیت‌آمیزی بهره‌برداری کنند و با کارایی بالا به انجام امور بپردازند [۱]. تحقق این هدف با تأکید بر یادگیری مادام‌العمر محقق می‌گردد. برنامه درسی وارونه به علت تأکید بر یادگیری خود راهبر و تلفیق تجارب محیط کار با تجربه بالینی موجب رشد یادگیری مادام‌العمر می‌شود [۲].

۵- **یادگیری خود راهبر:** چشم‌انداز متخصصین آموزش بزرگ سالان یادگیری خود راهبر در بر دارنده‌ی سه بعد است، انگیزش، فراشناخت، و خود تنظیمی.

ویژگی‌های یادگیرندگان خود راهبر عبارتند از:

- خودکنترلی
- خود مدیریتی
- انگیزه و اشتیاق به یادگیری

حل مسئله به منظور نیل به بهترین نتایج است [۳۴]. می‌توان گفت که، برنامه درسی وارونه نیز به دلیل مهارت‌های حرفه‌ای و توانایی‌هایی که در زمینه‌ی تفکر انتقادی و خلاقانه که در فراگیری به وجود می‌آورد همچنین ایجاد شور و اشتیاقی که در آنان ایجاد می‌نماید منجر به یادگیری خود راهبر در آنان می‌گردد.

۶- ایجاد انگیزه درونی برای یادگیری: انگیزش به حالت‌های درونی موجود زنده که موجب بروز، هدایت یا تداوم رفتار او به سوی نوعی هدف می‌شود، اطلاق می‌شود. مطالعات نشان می‌دهند که در میان عوامل متعدد و گوناگون فردی و محیطی تأثیرگذار بر یادگیری و پیشرفت تحصیلی یادگیرندگان، انگیزش نقش برجسته و بلکه مهم‌تری را ایفا می‌نماید. انگیزش عامل بسیار مهم و اغلب مهم‌ترین شرط یادگیری است و اهمیت آن اغلب از هوش کلی نیز بیشتر است [۳۵].

۷- تربیت عقلانی: بسیاری از متخصصان تعلیم و تربیت، محور اساسی نظام‌های تعلیم و تربیت را آموزش عقلانی می‌دانند. دیویی (۱۹۳۸) در کتاب (مدارس فردا) تصریح می‌کند که بهترین راه‌دست یابی به عادت فکر تفکر و قضاوت صحیح، استفاده از مواد آموزشی و روش‌هایی است که دانش آموزان را با مسائل واقعی مواجه سازد. برنامه درسی وارونه با مواجه ساختن دانش آموزان با تجربه واقعی در محیط زندگی، عادات فکری و قضاوت صحیح را برای فراگیران مهیا می‌سازد.

۸- انتقال یادگیری: یکی از شاخص‌های اثربخشی آموزشی در هر سازمان، انتقال مطالب آموخته‌شده به محیط کار است همچنین، زندگی و پیشرفت انسان به یادگیری رفتارهای مختلف بستگی دارد. او باید این رفتارها را یاد بگیرد و یا رفتار پیشین خود را تغییر دهد. یادگیری نه تنها پایه‌ی زندگی فردی، بلکه اساس زندگی اجتماعی و رشد و تکامل انسان است. هر زمان که شخص رفتاری را تمرین کند به این امید که یادگیری کسب شده در اجرای شکل دیگری از آن رفتار مؤثر باشد، انتقال را مدنظر قرار داده است. انتقال مهم‌ترین راه تخمین یادگیری است و در واقع هدف نهایی از آموزش و یادگیری، انتقال آموخته‌ها به سطح رفتار است [۳۶].

۹- یادگیری فعال و تجربی: یادگیری فعال را شاید بتوان با توضیح متضاد آن، یعنی، یادگیری منفعل^{۲۱} بهتر فهمید. در یادگیری منفعل، که غالباً و نه اختصاصاً، در روش سخنرانی تجلی پیدا می‌کند، اصل بنیادین پذیرفته‌شده‌ای است که فراگیر، دانایی مختصری دارد و برای پر شدن ذهن او از دانش، باید در مقابل یک فرد دانا بنشیند و به گفتار او گوش دهد. یادگیری فعال، در مقابل، مشتمل بر مجموعه راهبردهایی است که فراگیر را در جریان یادگیری مشارکت دهد و او را برای عمق بخشیدن به یادگیری خود توانا سازد [۳۷].

۱۰- پرورش خرد فناورانه: رابطه میان این دو، یعنی وارونگی و خرد فناورانه، ریشه در پذیرش یک تعریف دربرگیرنده از فناوری دارد که برای آن‌گونه‌های نرم و سخت را قائل است. فناوری نرم همان ابداع ناظر به یک فکر نو، ایده کارساز، روش یا رویکرد خلاق مواجهه با یک موقعیت مسئله‌دار است که اساساً نیاز به استفاده از هیچ نوع ابزاری هم ندارد که می‌توان دست‌یابی به آن را با اجرای برنامه‌های درسی مبتنی بر الگوی وارونه مرتبط دانست [۲].

سوال دوم: ویژگیهای مطلوب عناصر برنامه درسی وارونه در درس پرورش مهارت کلامی کودک کدامند؟

عناصر(ده گانه) برنامه درسی وارونه در درس پرورش مهارت کلامی کودک پس از تحقیق و بررسی منابع کتابخانه ای و سایتهای معتبر مربوطه، همچنین بررسی مراکز اجرا کننده این برنامه درسی (به طور موردی کالج چامپلین واقع در ایالت ورمونت آمریکا)، استخراج گردید. ویژگی این عناصر عبارتند از:

۱-اهداف:

- ۱-۱ دستیابی فراگیر به تفکر یکپارچه (در رابطه با درس مهارت کلامی).
- ۱-۲ ایجاد علاقه و انگیزه فراگیر در درس مورد نظر
- ۱-۳ افزایش مهارت فراگیر در به کارگیری روشهای خلاق
- ۱-۴ کسب مهارت‌های تفکر (حل مسئله، تفکر خلاق و تفکر نقاد). در طراحی و اجرای فعالیتهای درس مهارت کلامی
- ۱-۵ افزایش تلاش فراگیر در اجرای دقیق فعالیتهای طراحی شده خود (فعالیت‌های طراحی شده در ۵ پودمان)، در موقعیت واقعی (محیط پیش از دبستان)
- ۱-۶ برنامه درسی وارونه توانایی ارائه یافته‌های علمی با استفاده از روش‌های مختلف مانند فهرست واری و گزارش نویسی و انجام پروژه و تحقیق را ایجاد می‌نماید.
- ۱-۷ ارتقای خود راهبری، خود ارزشیابی، یادگیری مادام‌العمر (یادگیری و توسعه شایستگی و دانش) فراگیران و مسئولیت‌پذیری در درس پرورش مهارت‌های کلامی کودک
- ۱-۸ افزایش توانایی فراگیر در به کارگیری فناوری‌های نو (همچنین انتخاب فناوری مناسب، و نگهداری فناوری) در درس پرورش مهارت کلامی کودک.

۲-محتوا: محتوای طراحی شده باید فراگیر را در پرورش قوای ذهنی، ابعاد اخلاقی، اجتماعی و روحی و ساخت دانش بشری یاری دهد. محتوای طراحی شده در درس پرورش مهارت کلامی با علایق نیازها، سطح شناختی، تجارب قبلی و ویژگی‌های فرهنگی فراگیران متناسب باشد. محتوا باید دانش تخصصی مربوط به مهارت کلامی را در اختیار فراگیر قرار داده و با ارزش و اخلاقیات آن حوزه آشنا کند. با توجه به اهمیت فعالیتهای عملی، محتوای نظری بایستی مختصر مفید و در حجم کمتری در نظر گرفته شود. محتوا باید کاملاً مهارت حل مسئله، تفکر انتقادی و خود راهبری و خود ارزشیابی و خودتنظیمی را در درس پرورش مهارت کلامی در فراگیر رشد دهد. محتوا باید مطابق با واقعیت‌های زندگی و محیط کار (محیط پیش از دبستان) طراحی شده باشد.

۳-فعالیت‌های یادگیری: انجام فعالیتهای مبتنی بر حل مسئله و بحث گروهی در تدریس، ایفای نقش، مشاهده، پرسش و پاسخ، انجام کارورزی (تجربه میدانی) در محیط‌های پیش از دبستان با توجه به الگوی تک‌واحدی یا تک پودمانی برنامه درسی وارونه Single or Single Approach (در این رویکرد، برنامه درسی وارونه در یک درس یا پودمان در یک سال

و در یک برنامه، انجام می‌شود. ابتدا برخی از مفاهیم درس مورد نظر تدریس می‌شود سپس فراگیران در محل مرتبط می‌روند و اطلاعات را جمع‌آوری می‌کنند و دوباره در کلاس درس اطلاعات را به بحث و تبادل نظر می‌گذارند) همچنین فعالیت‌ها و تجارب یادگیری در برنامه درسی وارونه باید بر تعامل و ارتباط متقابل افراد بر یکدیگر مبتنی باشد. (ایجاد فرصت‌های مطالعه مشترک، تکالیف مشترک و پروژه‌ای مشترک.

۴- مکان و فضای آموزشی: محوطه کلاس به‌عنوان فضای مرکزی که آموزش در آن صورت می‌گیرد مطرح است ولی جریان یادگیری ایجاب می‌کند تا هنرجویان در بسیاری از مکان‌ها و امکانات دیگر جامعه نیز بهره گیرند.

۵- گروه‌بندی: در کلاس همه فعالیت‌ها در گروه انجام می‌شود در کلاس باید فضایی همکاری و تعامل وجود داشته باشد بخصوص طراحی فعالیت‌ها به‌صورت تیمی صورت می‌پذیرد. در مرکز پیش از دبستان: هنگام اجرای فعالیت طراحی شده، هنرجویان به‌صورت تیمی و گروهی به انجام فعالیت می‌پردازند همچنین انعطاف‌پذیری در گروه‌ها زیاد است و گروه‌ها بر اساس نیازها و علایق دانش‌آموزان شکل می‌گیرد.

۶- زمان آموزش: تجربه میدانی (کار در محیط‌های پیش از دبستان): بر اساس برنامه زمان‌بندی شده، توسط (کارشناس آموزشی، مدیریت هنرستان و) هنرآموز برای هر پودمان ۳۰ ساعت جمعاً ۱۵۰ ساعت باید در مراکز پیش از دبستان حضور یابند برگزاری کلاس‌های درس: بر اساس برنامه زمانی استاندارد برای هر پودمان ۳۰ ساعت جمعاً ۱۵۰ ساعت، هنرآموزان باید برای کسب مبانی نظری در کلاس درس حضور داشته باشند. زمان به صورت انعطاف‌پذیر و از پیش تعیین شده است و به صورت منبعی است که مسئولیت استفاده از آن به نفع هدف‌های خود هنرجویان است و تنها محدود به اوقاتی که در کلاس است نیست.

۷- هنر آموز: برای شرکت فعال در بحث کلاسی آماده می‌کند و موقعیت یادگیری را طوری فراهم می‌کند که دانش‌آموزان با دیدگاه‌های مختلف درباره یک موضوع یا مسئله روبرو می‌شوند. در هنگام بحث فعالیت‌های گروه با مهربانی و درعین حال در سکوت فعالیت‌های هنر جویان را مشاهده و در مواقع ضروری مداخله می‌کند. فرصت‌هایی برای دانش‌آموزان فراهم کنند تا بتوانند تا حدودی بر یادگیری‌شان نظارت داشته باشند. این ویژگی نشان می‌دهد که تا چه میزان از هنر جویان خواسته می‌شود در همراهی با هنرآموز بر محیط یادگیری نظارت داشته باشند. در مقابل ایرادهای هنر جویان انتقادپذیر باشند تا نگرش‌های انتقادی هنرجویان نسبت به فعالیت‌های یادگیری و آموزش، رشد یابد. این ویژگی نشان می‌دهد که تا چه میزان جو حاکم بر کلاس به هنرجویان اجازه می‌دهد تا در مورد روش‌ها و برنامه‌های آموزشی هنرآموز سؤال کنند. نقش تسهیل گر را ایفا می‌کنند و هنر جویان را به رشد فکری تشویق می‌کنند، (به طور خلاصه هنر آموز، فرصت‌های یادگیری را فراهم می‌کند، فعالیت‌ها را سازمان‌دهی می‌کند، و بر نحوه یادگیری نظارت می‌کند).

۸- منابع و مواد آموزشی: منابع باید در جهت اهداف برنامه‌های آموزشی و پیشرفت کار آموزان (در محیط پیش از دبستان) ابداع شده باشد. کاربرد آن‌ها بتواند فرآیند کارآموزی را مؤثرتر و پایدارتر سازد. تحقق یادگیری معنادار را (در درس پرورش مهارت کلامی) آسان‌تر سازد. (کتاب آموزشی منبع، جداول رشد کودک، وسایل آموزشی و تجهیزات در محیط پیش از دبستان).

۹- ارزشیابی: روش‌های ارزشیابی عبارتند از:

○ فرد از گروه، گروه از فرد، معلم از فرد، فرد از خود و خود ارزشیابی.

○ معلم از گروه، کلاس از فرد، فرد از کلاس.

ارزشیابی عملکردی (از اجرای فعالیت، تهیه چک لیست و تهیه فهرست) کارپوشه، مشاهده، پروژه‌ی ارزشیابی فراگیران بر مبنای میزان تعامل فراگیران با کودکان و میزان خلاقیت در کاربست فعالیت‌های طراحی‌شده (ارزشیابی عملکرد). خود ارزیابی فراگیران از اجرای فعالیت‌های طراحی‌شده (آزمونه‌ای کتبی و شفاهی). آزمون پس از تکمیل هر پودمان ارزشیابی یادگیری مستقل هر یک از پودمانی‌ها بر اساس استانداردها و معیارها در محیط واقعی کار (پیش‌دستانی) آزمون عملکردی.

۱۰-منطق: کسب شایستگی‌های فنی برای جذب در بازار کار مانند توانایی در توسعه واژگان کودکان، توانایی توسعه مهارت‌های شنیداری، توانایی در توسعه مهارت‌های بیانی، توانایی در آماده کردن کودک برای خواندن، و توانایی در آماده کردن کودک برای نوشتن. کسب شایستگی‌های غیر فنی برای پیشرفت و موفقیت در آینده مانند یادگیری و نوآوری. (ترکیبی از رویکردهای شناخت گرای رفتارگرایی).

سوال سوم: برنامه درسی وارونه برای درس مهارتی پرورش مهارت کلامی در ایران تاچه حد معتبر است؟

عناصر برنامه درسی وارونه در درس پرورش مهارت کلامی کودک به منظور نظر سنجی و اعتبار یابی در اختیار ۱۵ نفر از متخصصان برنامه درسی قرار گرفت. پس از بررسی پرسشنامه ها، نتایج بدست آمده (جدول شماره ۱) نشان دهنده تایید این عناصر می باشد. بنابراین براساس این نتایج، برنامه درسی طراحی شده (برنامه درسی وارونه) در درس پرورش مهارت کلامی کودک مورد تایید متخصصان برنامه درسی وارونه می باشد و از اعتبار بالایی در ایران برخوردار است.

گویه ها	گزینه ها	فراوانی	درصد	t	p-value
اهداف در نظر گرفته شده با اهداف برنامه ریزی درسی وارونه درس پرورش مهارت کلامی کودک انطباق دارند.	موافقم	۸	۵۳،۳۳	۲،۳۵	۰
	کاملا موافقم	۷	۴۶،۶۷		
اهداف پیش‌بینی‌شده در برنامه درسی وارونه درس پرورش مهارت کلامی کودک قابلیت تحقق دارند.	نظری ندارم	۱	۶،۶۷	۳،۲۳	۰
	موافقم	۵	۳۳،۳۳		
	کاملا موافقم	۹	۶۰		
محتوای پیش‌بینی‌شده با برنامه درسی وارونه درس پرورش مهارت کلامی کودک متناسب است.	مخالفم	۲	۱۳،۳۳	۳،۸۹	۰
	نظری ندارم	۱	۶،۶۷		
	موافقم	۲	۱۳،۳۳		
	کاملا موافقم	۱۰	۶۶،۶۷		
نقش معلم با روش برنامه درسی وارونه درس پرورش مهارت کلامی کودک متناسب است.	موافقم	۵	۳۳،۳۳	۱،۹۸	۰
	کاملا موافقم	۱۰	۶۶،۶۷		

۰	۴,۹۸	۷۳,۳۳	۱۱	موافقم	فرصت‌های یادگیری و یاددهی پیش‌بینی‌شده با برنامه درسی وارونه درس پرورش مهارت کلامی کودک انطباق دارد.
		۲۶,۶۷	۴	کاملا موافقم	
۰	۳,۶۵	۶,۶۷	۱	مخالفم	نقش گروه‌های پیش‌بینی‌شده متناسب با برنامه درسی وارونه درس پرورش مهارت کلامی کودک می‌باشد.
		۶۰	۹	موافقم	
		۳۳,۳۳	۵	کاملا موافقم	
۰	۷,۱	۱۳,۳۳	۲	مخالفم	مکان پیش‌بینی‌شده با برنامه درسی وارونه درس پرورش مهارت کلامی کودک انطباق دارد.
		۳۳,۳۳	۵	موافقم	
		۵۳,۳۳	۸	کاملا موافقم	
۰	۴,۸۹	۶,۶۷	۱	نظری ندارم	زمان پیش‌بینی‌شده با برنامه درسی وارونه درس پرورش مهارت کلامی کودک انطباق دارد.
		۲۰	۳	موافقم	
		۷۳,۳۳	۱۱	کاملا موافقم	
۰	۳,۹	۲۰	۳	مخالفم	مواد و منابع پیش‌بینی‌شده با برنامه درسی وارونه درس پرورش مهارت کلامی کودک انطباق دارد.
		۴۰	۶	موافقم	
		۴۰	۶	کاملا موافقم	
۰	۵,۰۸	۶۰	۹	موافقم	شیوه ارزشیابی پیش‌بینی‌شده با برنامه درسی وارونه درس پرورش مهارت کلامی کودک انطباق دارد.
		۴۰	۶	کاملا موافقم	
۰	۳,۹۸	۶۰	۹	موافقم	منطق ذکرشده با برنامه درسی وارونه درس پرورش مهارت کلامی کودک انطباق دارد.
		۴۰	۶	کاملا موافقم	
۰	۲,۶۸	۱۳,۳۳	۲	نظری ندارم	میزان سازگاری و همخوانی درونی اصول و عناصر الگو را چگونه ارزیابی می‌کنید.
		۴۶,۶۷	۷	موافقم	
		۴۰	۶	کاملا موافقم	
۰	۶,۳۲	۴۰	۶	نظری ندارم	

		۲۶,۰۶۷	۴	موافقم	قابلیت اجرای این الگو را چگونه ارزیابی می کنید.
		۳۳,۰۳۳	۵	کاملاً موافقم	
جدول شماره (۱) بررسی تک تک عناصر برنامه درسی وارونه در درس پرورش مهارت کلامی کودک					

گویه	نتیجه	تفسیر
اهداف در نظر گرفته شده، با اهداف برنامه درسی وارونه درس پرورش مهارت کلامی کودک، انطباق دارند	نظر ۱۰۰ درصد افراد موافق	طرح مورد نظر از لحاظ این ویژگی تایید شده است
اهداف پیش بینی شده در برنامه درسی وارونه درس پرورش مهارت کلامی کودک، قابلیت تحقق دارند.	نظر ۹۳ درصد افراد موافق	طرح مورد نظر از لحاظ این ویژگی تایید شده است
محتوای پیش بینی شده با برنامه درسی وارونه درس پرورش مهارت کلامی کودک، متناسب است	نظر ۸۰ درصد افراد موافق	طرح مورد نظر از لحاظ این ویژگی تایید شده است
نقش معلم باروش برنامه درسی وارونه در درس پرورش مهارت کلامی کودک، متناسب است	نظر ۱۰۰ درصد افراد موافق	طرح مورد نظر از لحاظ این ویژگی تایید شده است
فرصتهای یاددهی و یادگیری پیش بینی شده، با برنامه درسی وارونه درس پرورش مهارت کلامی کودک، انطباق دارد	نظر ۱۰۰ درصد افراد موافق	طرح مورد نظر از لحاظ این ویژگی تایید شده است
نقش گروه های پیش بینی شده، متناسب با روش برنامه درسی وارونه در درس پرورش مهارت کلامی کودک، می باشد	نظر ۹۳ درصد افراد موافق	طرح مورد نظر از لحاظ این ویژگی تایید شده است
مکان پیش بینی شده با روش برنامه درسی وارونه در درس پرورش مهارت کلامی کودک، انطباق دارد	نظر ۸۶/۶۶ درصد افراد موافق	طرح مورد نظر از لحاظ این ویژگی تایید شده است
زمان پیش بینی شده با برنامه درسی وارونه در درس پرورش مهارت کلامی کودک، انطباق دارد	نظر ۹۳ درصد افراد موافق	طرح مورد نظر از لحاظ این ویژگی تایید شده است
مواد و منابع پیش بینی شده با برنامه درسی وارونه در درس پرورش مهارت کلامی کودک، انطباق دارد	نظر ۸۰ درصد افراد موافق	طرح مورد نظر از لحاظ این ویژگی تایید شده است
شیوه ارزشیابی پیش بینی شده با روش برنامه درسی وارونه در درس پرورش مهارت کلامی کودک، انطباق دارد	نظر ۱۰۰ درصد افراد موافق	طرح مورد نظر از لحاظ این ویژگی تایید شده است
منطق ذکر شده با برنامه درسی وارونه در درس پرورش مهارت کلامی کودک، انطباق دارد	نظر ۱۰۰ درصد افراد موافق	طرح مورد نظر از لحاظ این ویژگی تایید شده است

ارزیابی می کنید	میزان سازگاری و همخوانی درونی اصول و عناصر الگو را چگونه	نظر ۸۶/۶۷ در صد افراد موافق	طرح مورد نظر از لحاظ این ویژگی تایید شده است
قابلیت اجرای این الگو را چگونه ارزیابی میکنید		نظر ۶۰ در صد افراد موافق	طرح مورد نظر از لحاظ این ویژگی تایید شده است
جدول شماره (۲)			

با توجه به نتایج جدول (۲) و همچنین نتایج آزمون تی تک نمونه‌ای برای تک تک عناصر، نشان دهنده این است که از نظر متخصصان مدل طراحی شده از اعتبار لازم برخوردار است با توجه به اینکه همگی مقادیر p -value از ۰/۰۵ کمتر می‌باشد. برای بررسی‌های بیشتر، مقدار مد برای تک تک گویه‌های محاسبه شد. با توجه به پرسشنامه مشخص گردید اکثر افراد به سؤالات جواب موافقم و کاملاً موافقم داده‌اند که بیانگر تائید پرسشنامه و برنامه درسی مذکور است.

بحث و نتیجه گیری

بر اساس پژوهش حاضر در رابطه با عناصر برنامه درسی وارونه در درس پرورش مهارت کلامی کودک، این گونه استنباط می‌شود که رویکرد وارونه در این درس، به گونه‌ای است که: یادگیرندگان دانش و تجربه را در زندگی‌شان کسب می‌کنند. طراح برنامه درسی تجربه‌ای را فراهم می‌کند که ارزش‌ها و ایده‌های یادگیرندگان مورد بهره‌برداری قرار گیرد. یادگیرندگان موقعیت‌های جدید را تجربه می‌کنند، تجربه جدید را با یادگیری قبلی پیوند می‌زنند. یادگیرندگان دانش و ارزش‌های جدید را برمی‌گزینند همچنین یادگیرندگان رفتارهای جدید را می‌آزمایند و دانش و تجربیات جدید را هم از موقعیت‌های شبیه‌سازی شده و هم از جهان واقعی کسب می‌کنند، یادگیرندگان به فرآیند دانش و تجربه به عنوان مبنای اساسی دانش و تجربه تداوم می‌بخشند. همچنین رفتارهای جدید را همزمان با کسب دانش نظری در محیط "دنیای واقعی" به کار می‌برند. جهت طراحی برنامه درسی وارونه در درس پرورش مهارت کلامی کودک در این پژوهش، ابتدا وضعیت موجود عناصر برنامه درسی در درس پرورش مهارت کلامی مورد بررسی قرار گرفت. برای این امر، منابع، مدارک و رجوع به کتاب برنامه درسی در پرورش مهارت کلامی، راهنمای هنرآموز و راهنمای هنرجو و نیز مصاحبه با متخصصان برنامه درسی نتایج حاصل شد که مورد تحلیل قرار گرفت. سپس عواملی مانند قابلیت‌های برنامه درسی وارونه و نظریه‌های یادگیرنده محور همچنین ویژگی‌های کلی برنامه درسی وارونه (باتوجه به مراکز اجراکننده این برنامه درسی) مدنظر قرار گرفت. و در نهایت با توجه به همه موارد برنامه درسی وارونه در درس پرورش مهارت کلامی کودک طراحی گردید و مورد اعتبار یابی قرار گرفت. همچنین مدل مفهومی برنامه درسی وارونه در درس پرورش مهارت کلامی کودک (شکل ۱) نیز ترسیم گردید. و باتوجه به تحلیل نتایج این طرح و مدل مورد تایید متخصصان برنامه درسی قرار گرفت.

نتایج حاصل از این تحقیق با نتایج پژوهش مایکلا پدرونی و برانتین ما یر^{۱۳} (۲۰۰۶) تحت عنوان ((برنامه درسی معکوس در عمل) همخوانی دارد. مایکلا پدرونی در نتیجه گیری خود اظهار می‌دارد به نظر می‌رسد برنامه درسی وارونه توسط دانشجویان

مورد قدردانی قرار گرفته به خصوص توانایی کار در دنیای واقعی را به دست آورده‌اند. همچنین نتایج این پژوهش با نتایج پژوهش ادموند شورت (۲۰۰۲) همخوانی دارد. ادموند شورت در تحقیق خود، تحت عنوان (روش‌شناسی مطالعات برنامه درسی) به بررسی آموزش عالی پرداخته است و ارزشیابی عملکرد ضعیف دانش‌آموختگان دانشگاه‌های امریکا را روایت می‌کند. این ضعف از نظر او در عدم هماهنگی میان عملکرد با اهداف پیش‌بینی‌شده برای برنامه، تجلی‌یافته است. به نظر او انقطاع اشاره‌شده را باید به عدم رعایت اقتضای متفاوت طراحی برنامه درسی در حوزه‌های دانش محض و حوزه‌های عملی و حرفه‌ای دانست. یک راهبرد مؤثر برای مرتفع ساختن مسئله‌ی یادشده که ریشه در عنایت به این تفاوت در طراحی دارد، تبعیت از الگوی طراحی وارونه در ارتباط با برنامه‌های رشته‌های حرفه‌ای است. همچنین پژوهش حاضر با نتایج پژوهش (لی؛ وهمکاران ۲۰۱۰)، تحت عنوان (تحقیق و تمرین برنامه درسی معکوس، کاربردی در آزمایش شبکه کامپیوتری) مبنی بر مطلوب بودن کارآمد بودن این برنامه درسی در شبکه‌های کامپیوتری، همسو می‌باشد. پژوهش کاسپرسن (۲۰۰۳) تحت عنوان (یک برنامه درسی وارونه برای CS۱). بیان‌کننده برنامه درسی است که در ابتدا تکنیک‌های اصلی و اساسی در آموزش برنامه نویسی آموخته شود. او بیان می‌کند، هدف اولیه برای یک دوره برنامه نویسی مقدماتی این است که دانش‌آموزان اصول اساسی و تکنیک‌های عمومی برای ساخت برنامه‌های منظم را یاد بگیرند؛ در نتیجه، ما یک دوره برنامه نویسی مقدماتی را طراحی کرده ایم که در آن ما از همان روز اول بر اولویت‌ها و تکنیک‌ها تمرکز می‌کنیم و پس از آن در طول دوره، دانش‌آموزان بیشتر و بیشتر زبان برنامه نویسی مورد نظر را فرا می‌گیرند. این پژوهش از سوی با پژوهش حاضر که تاکید بر تجربه‌های میدانی دارد نیز همسو می‌باشد.

باتوجه به قابلیت‌ها و ویژگی‌های برنامه درسی وارونه، امیداست این برنامه درسی برای دیگر درس‌های فنی و حرفه‌ای نیز طراحی گردد.

مدل مفهومی برنامه درسی وارونه در درس پرورش مهارت کلامی کودک

منابع

۱. خلاق، علی اصغر، نویدی، احد (۱۳۹۳) (آموزش فنی حرفه‌ای در ایران مبانی نظری و تجارب عملی)، خانه چاپ اصفهان، ص ۱۴-۱۲.
۲. مهرمحمدی، محمود و محمودی، فیروز (۱۳۹۱) وارونگی: رویکردی نوین به طراحی برنامه درسی معطوف به تربیت حرفه‌ای (با تأکید بر علوم تربیتی) فصلنامه مطالعات برنامه درسی آموزش عالی سال سوم، شماره ۶، پاییز و زمستان، ۹۱، ص ۱۴۱-۱۷۷.
۳. راهنمای برنامه درسی، تربیت کودک (۱۳۹۶)
۴. شریفی درآمدی، پرویز (۱۳۹۰) بررسی تاثیر مهارتهای اجتماعی مبتنی بر رویکرد شناختی-رفتاری بر سازگاری دانش آموزان نابینا. فصلنامه روانشناسی افراد استثنایی. دوره ۱ شماره ۱، ص ۴۵-۶۶.
۵. عزیزی، محمدپارسا، (۲۰۱۶) تدوین برنامه آموزش مهارت‌های بیش کلامی و بررسی اثربخشی آن مهارت‌های ارتباطی و اجتماعی کودکان خود مانده، رساله دوره دکترا
۶. مفیدی فرخنده، سبزه، بتول، (۱۳۸۸) تأثیر فعالیت‌های زبان‌آموزی دوره پیش دبستانی بر رشد زبان گفتاری دانش آموزان پایه اول دوره ابتدایی. فصلنامه مطالعات برنامه درسی، سال سوم، شماره ۱۰، ص (۱۱۸ تا ۱۴۱).
۷. کریش فینچ-جان کرانکیلتن-ترجمه علی اصغر خلاق-کورش فتحی و اجارگاه-غلامرضا شمس (۱۳۹۰) برنامه‌ریزی درسی در آموزش فنی و حرفه‌ای، برنامه‌ریزی محتوا و اجرا-تهران: مدرسه
۸. مهرمحمدی، محمود (۱۳۹۶) (دانشگاه نسل سوم و برنامه درسی وارونه)، سخنرانی در پنجمین همایش پیشرفت و توسعه علمی کشور «راهکارهای رسیدن به دانشگاه نسل سوم دانشگاه تربیت مدرس.»
۹. دانایی فرد، حسن (۱۳۸۴) تئوری پردازی با استفاده از رویکرد استقرایی استراتژی مفهوم پردازی تئوری بنیادی، مجله دانشور رفتار، شماره ۱۱، ص، ۷۵-۷۰.
۱۰. مرجانی، بهناز وزیباکلام، فاطمه (۱۳۸۲) حرفه گرایی جدید و مبانی معرفت شناختی، فصلنامه نوآوریهای آموزشی، شماره ۵، سال دوم پاییز ۱۳۸۲، ص ۱۰۴-۱۲۳.
۱۱. تقی پور، ظهیر (۱۳۹۲)، برنامه‌ریزی آموزشی و درسی، تهران.
۱۲. نوری زاده، فتحی و اجارگاه (۱۳۸۹)؛ درآمدی بر برنامه‌ریزی درسی، دانشگاهی، انتشارات موسسه پژوهش و برنامه‌ریزی آموزش عالی.

۱۳. David finney (۲۰۱۱), Turn the curriculum upside Down The Blog , (۰۴:۱۰ pm ET updated may ۲۵

۱۴. لطف آبادی، حسین (۱۳۸۴). روان شناسی تربیتی، انتشارات سمت.

۱۵. Saul Mcleod., (۲۰۱۷). Behaviorist Approach retrived
from:(<https://www.simplypsychology.org/behaviorism.html>)

۱۶. کدیور، پروین (۱۳۹۵) روانشناسی یادگیری (چاپ نهم)، انتشارات سمت،

۱۷. بیابانگرد، اسماعیل (۱۳۸۴) روانشناسی تربیتی، تهران، چاپ اول ص ۱۹۳

۱۸. حقانی فریبا، معصومی رسول. (۱۳۸۹) مروری بر نظریه های یادگیری و کاربرد آن ها در آموزش پزشکی. مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی، ۱۰ (۵): ۱۱۸۸-۱۱۹۷

۱۹. خورشیدی عباس، فرخی داوود (۱۳۹۱) مولفه های سازنده شایستگی مهارت آموختگان، دوفصلنامه مطالعات برنامه ریزی آموزشی، سال اول، شماره دوم، ص ۱۸۲-۱۳۱

۲۰. Tilley DS., Allen P., Collins C., Bridges RA, Francis P, Green A. (۲۰۰۷) Promoting clinical competence: Using scaffolded instruction for practice based learning. *J Prof Nurs.*, ۲۳(۵), ۲۸۵-۹. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/۱۷۹۰۳۷۸۷>

۲۱. Pijl-Zieber EM, Barton S, Konkin J, Awosoga O, Caine V. (۲۰۱۴), Competence and competency-based nursing education: finding our way through the issues. *Nurse Educ. Today.* ۲۴(۵), ۶۷۶-۸. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/۲۴۰۹۰۶۱۶>

۲۲. خرازی، علی نقی، دولتی رضانی (۱۳۷۴)، سیر تحول روان شناختی، مجله روانشناسی و علوم تربیتی، شماره ۵۵ ص ۲۸-۳

۲۳. شعبانی، حسن (۱۳۷۲) مهارت های آموزش و پرورش روش های فنون تدریس، تهران، انتشارات بعثت

۲۴. سیف، علی اکبر، (۱۳۸۵) روانشناسی پرورش نوین، روانشناسی یادگیری و آموزش، نشر دوران.

۲۵. عابدینی بلترک میمنت، منصور سیروس، اسدنیامهین، میرزا آقایی مهدی (۱۳۹۴) رویکردهای تدریس مبتنی بر سازنده گرایی؛ شیوه مناسب آموزش در علوم پزشکی. پژوهش در آموزش علوم پزشکی: ۷۳-۷۸

۲۶. آقازاده، محرم (۱۳۸۴)، روش های نوین تدریس، تهران، انتشارات آبیژ. (ص ۴۰۴)

۲۷. نوروزی، زینب؛ مریم شفیعی و مرتضی نوزری، ۱۳۹۶، نظریه یادگیری ساختن گرایی و کاربرد آن در

آموزش، اولین کنفرانس علمی پژوهشی رهیافت های نوین در علوم انسانی ایران، ایلام، موسسه آسو سیستم آرمون

۲۸. امام جمعه محمد رضا، مهر محمدی محمود (۱۳۸۵) نقد و بررسی رویکردهای تدریس فکورانه به منظور ارائه برنامه درسی تربیت معلم فکور، فصل نامه مطالعات برنامه درسی شماره ۳ صفحه ۳۰ تا ۶۶

۲۹. محمودی، فیروز (۱۳۹۱). (طراحی الگوی برنامه درسی مبتنی بر مساله در دوره کارشناسی ارشد رشته مدیریت آموزشی و امکان سنجی آن در آموزش عالی ایران) رساله دکتری رشته علوم تربیتی گرایش برنامه درسی.

۳۰. مرجانی، شهباز و مافی نژاد، ندا (۱۳۹۱) (آموزش و مهارت آموزی حرفه ای در پیشینه و اشکالات در هلند). رشد آموزش فنی و حرفه ای دوره هشتم، شماره ۲، ص ۲۶

۳۱. موسی پور، نعمت الله، (۱۳۹۱) رویکردهای حاکم بر تغییر در نظام آموزشی و برنامه درسی ایران از رویکرد مهندسی به رویکرد فرهنگی، مجله راهبرد فرهنگ شماره ۱۷ و ۱۸

۳۲. کشتی آرای نرگس، فتحی واجارگاه کوروش، زمیتمات کرایگ، فروغی احمدعلی (۱۳۸۸) طراحی الگوی برنامه درسی تجربه شده مبتنی بر رویکرد پدیدارشناسی و اعتبارسنجی آن در گروه‌های پزشکی. مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی؛ ۹ (۱): ۵۵-۶۷

۳۳. غلامرضایی سیمین، یوسف وند لیلا، رادمهر پروانه. (۱۳۹۶) بررسی نقش پیش بینی کننده باورهای خودکارآمدی و فراشناخت بر گرایش به تفکر انتقادی در دانشجویان. پژوهش در آموزش علوم پزشکی؛ ۹ (۱): ۳۷-۴۵

۳۴. یوسفی علی‌رضا، گردان شکن مریم. (۱۳۸۹) مروری بر توسعه یادگیری خودراهبر. مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی؛ ۱۰ (۵): ۷۷۶-۷۸۳

۳۵. کاوه، محمدحسین، ۱۳۸۹، انگیزش و یادگیری، فصلنامه دانشگاهی یادگیری/الکترونیکی (مدیا) ۱ (۱)،

https://www.civilica.com/Paper-JR_MEDIA-JR_MEDIA-۱-۱_۰۳.html

۳۶. یوری، شلیر، ۱۳۹۲، انتقال یادگیری، دومین کنفرانس بین المللی مدیریت، کارآفرینی و توسعه اقتصادی، قم، دانشگاه پیام نور

۳۷. *National Curriculum of Iran Policy and Implementation Requirements* (۲۰۱۲). (paragraph ۱۴).

<https://www.champlain.edu/academics/undergraduate-academics/upside-down-curriculum>

